

17 april 2019

nummer 85

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Rendementen meten... maar dan met meer piketpalen...

- Toegankelijkheid: een hot item
- Gekoppeld aan rendementen voor de Bachelor: na 5 jaren studie
- Maar er is de Ad-opleiding bijgekomen, dus ook mee te nemen
- En er is de nieuwe leerweg Ad-Bachelor, en daarbij kan 'van alles gebeuren'
- Er zijn tevens voorspellingen dat de vraag naar niet-formele kwalificaties sterk gaat stijgen... in combinatie met veel meer flexibele leerlijnen
- In dit nummer een voorstel voor meer meetmomenten en daarbij behorende rendementscijfers: aanzet voor nadere analyses en onderzoeken
- Kijkend naar de toekomst is er nog veel denkwerk nodig, als het gaat om wat er is te meten en wat je daarmee kunt doen.

Er zijn interessante ontwikkelingen gaande rond de toegankelijkheid van het hoger onderwijs en de relatie daarvan met de rendementen, vooral in het hbo. We hebben een systeem waarbij een bacheloropleiding (en daarvoor 'hbo-opleiding' geheten, toen er nog geen BaMa-stelsel was, iets wat in de volksmond nog steeds in gebruik is) vier jaren nominaal mag omvatten. Daarnaast hebben we nu dus ook in hetzelfde hbo de Ad-opleiding, normaal gesproken twee jaren vegend.

Het is gebruikelijk om de rendementen van bacheloropleidingen per cohort na 5 jaren te meten, dus niet na 4 jaren. Ook heeft de minister onlangs aangegeven er geen moeite mee te hebben dat studenten er gemiddeld een jaar extra over doen. Toch ligt het rendement voor zo'n langere periode van 5 jaar al zeer geruime tijd onder de 50%, voor degenen die aan het hbo beginnen en zonder onderbreking een diploma verwerven, en dat is toch wel erg laag.

De discussie spitst zich nu vooral toe op de eisen die aan instromende studenten mogen worden gesteld. Daarbij is de zwaarte van een hbo-opleiding een gegeven, dus als het ware verankerd. Kennelijk wordt het hoger onderwijs in dat opzicht als het hart van het gehele onderwijsstelsel gezien waaraan alle andere 'aders' zijn gekoppeld.

Daarnaast hebben we het steeds meer over 'levenlang ontwikkelen', dus over het zetten van stappen waarbij het behalen van formele kwalificaties ook verspreid over een langere periode mag plaatsvinden. Dat is van belang, wetende dat op latere leeftijd niet-formele scholingstrajecten een heel stuk interessanter en belangrijker worden als het om de ontwikkeling, in persoonlijk opzicht en gelet op de economische gevolgen ervan.

Tijdens de heel goed bezochte startbijeenkomst in Utrecht op 25 maart jl. voor het opzetten van de nieuwe Strategische Agenda voor het HO¹ wierp Dirk van Damme van de OECD een steen in de ho-vijver, en die werd stevig gevoeld. Hij stelde nadrukkelijk dat het hoger onderwijs zich moet realiseren dat het (grote) bedrijfsleven als zodanig op termijn niet zit te wachten op diploma's die volledig inhoudelijk vanuit de instellingen worden ingevuld.

Het gaat die bedrijven erom dat afgestudeerden aan de slag kunnen met competenties, kennis en vaardigheden die meteen nodig om productief te zijn. Daarnaast gaat dit op termijn inhouden dat ook delen van opleidingen, modules en op zichzelf staande eenheden, een grotere rol kunnen spelen:

¹ Zie: <https://www.toekomstvanhethogeronderwijs.nl/>

- *Kwalificaties zijn maar zinvol wanneer ze voor kwaliteitsvolle competenties staan*
  - *Maar digitale revolutie in credentials te verwachten*
- *Levenslang leren*
  - *Sterkere ambitie ontwikkelen om HO spil te maken van levenslang leren*
  - *'Onderhoudscontract' bij kwalificaties²*

Dirk van Damme bedoelt met 'kwalificaties' onze formele diploma's. Er moeten dus ook deelkwalificaties worden aangeboden, niet eens altijd leidend tot zo'n diploma, maar tot certificaten.

Wat betekent dit nu eigenlijk zo allemaal voor het meten van rendementen? Moeten we blijven vasthouden bij 'het cijfer' aan percentages na 5 jaren, gemeten aan de hand van het diploma van een bacheloropleiding? Dat is niet handig, zonder meer niet, als het gaat om een goede en scherpe observatie van het gehele hoger onderwijs.

In dit nummer een lijst met meerdere mogelijkheden, mee te geven aan OCW – en andere meedenkers en -beslissers.

➤ **Aanvulling rendementscijfers**

Het is een 'eendimensionale' benadering van het meten van de wijze waarop studenten zich door het hbo een weg banen, het alleen maar kijken wie dit succesvol is gelukt na vijf jaren. Ook de NVAO moet het daarmee vooral doen bij een (her)accreditatie, en dient zich vervolgens te baseren op aanvullende informatie om een beeld te krijgen van de 'waarde' van het percentage.

Uiteraard zijn er intern bij een hogeschool alle cijfers bekend van uitvallers en switchers in het begin van de studie. Maar het is ook goed om te weten wat er verder 'onderweg' allemaal kan gebeuren. De Ad-opleiding zorgt in voorkomend geval (alwaar dus reeds enige tijd Ad's zijn) voor zo'n tussenmoment. Voor het systeem als geheel is het derhalve aan te raden om met nieuwe standaardcijfers te komen.

Bovendien is er van alles te doen rond het LLO, ook gelet op de groeiende vraag naar zelfstandige eenheden. Daarbij kan de private markt een flinke duit in het zakje doen, als straks private hogescholen hun (rendement)gegevens op landelijk niveau bekend gaan maken (het proces is in 2018 al in gang gezet).

Daarom hier een lijstje met mogelijk aanvullende rendementscijfers – steeds gemakkelijker te berekenen met digitale systemen. De administratieve kosten behoeven geen belemmering te vormen.

Bij elk rendementscijfer gaat het om het percentage studenten dat aan een...

1. ... Ad-opleiding begint en na twee resp. drie jaren het Ad-diploma verwerft.

Ad in 2 of 3 jaar

dus net zoiets als bij de Bachelor, maar vanwege de doorlopende leerlijnen moeten hierbij nadrukkelijk cijfers voor de nominale tijd en een jaar uitloop worden berekend...

2. ... eerst aan bacheloropleiding begint, vervolgens overstapt naar een Ad-opleiding en na twee, drie dan wel vier jaren het Ad-diploma verwerft.

B → Ad in 2, 3 of 4 jaar

dus het gaat om een specifieke groep, eerst de Bachelor proberen en dan aan de Ad beginnen – om te zien waar geen tijdsverlies optreedt dan wel een langere periode vergend (gelet op het gebruik van de vier jaren bekostiging voor de hogescholen)...

3. ... Ad-opleiding begint, het diploma in twee jaren behaalt en direct doorgaat voor de verwante bachelorgraad en na in totaal vier of vijf jaren het B-diploma verwerft.

Ad in 2 jaar → B in 2 of 3 jaren (verwant)

---

² Dit sluit aan bij een gedachte die vorig jaar voor de Ad in een nieuwsbrief is geventileerd nl. dat alumni van een Ad-opleiding de mogelijkheid moeten krijgen om gedurende een aantal jaren tegen marginale kosten geactualiseerde onderwijseenheden van hun voormalige Ad te volgen. Dat betekent dus het 'vernieuwen' van het Ad-opleiding (wat ook wel een vorm van persoonscertificering inhoudt).

dus hierbij werd gekeken naar de gecombineerde leerlijn Ad-Bachelor, in 4 of 5 jaren afgerond met het bachelordiploma...

4. ... Ad-opleiding begint, het diploma in drie jaren behaalt en direct doorgaat voor de verwante bachelorgraad en na in totaal vijf of zes jaren het B-diploma verwerft.

Ad in 3 jaar → B in 2 of 3 jaren (verwant)

dus eenzelfde meting als bij 3, maar dan na het hebben behaald van de Ad in 3 jaren, en dan gaat het om een leerlijn van 5 of 6 jaren – om ook naar de effecten daarvan te kijken...

5. ... Ad-opleiding begint, het diploma in twee jaren behaalt en direct doorgaat voor een niet-verwante bachelorgraad en na in totaal vier, vijf dan wel zes jaren het B-diploma verwerft.

Ad in 2 jaar → B in 2, 3 of 4 jaren (niet-verwant)

dus het gaat om een leerlijn zoals hierboven bij 3 aangegeven, maar dan voor een niet-verwante doorstroom, om te bezien hoe lang de studietijd na de Ad in twee jaren gaat vragen – en tegelijkertijd moet ook worden bezien om hoeveel studenten het gaat...

6. ... Ad-opleiding begint, het diploma in drie jaren behaalt en direct doorgaat voor een niet-verwante bachelorgraad en na in totaal vijf, zes of zeven jaren het B-diploma verwerft.

Ad in 3 jaar → B in 2, 3 of 4 jaar (niet-verwant)

dus hetzelfde als bij 5, waarbij iemand al een jaar vertraging heeft opgelopen en dan kiest voor een niet-verwante doorstroom naar een Bachelor, een leerlijn die nadrukkelijk ook in kwantitatieve zin moet worden gevolgd...

7. ... bacheloropleiding begint met een Ad-diploma en in twee of drie jaren het diploma behaalt, uitgesplitst naar het aantal jaren dat is verstreken na het hebben afgerond van de Ad en naar de sector van de Ad.

Ad → B in het algemeen

dus een soort samenvattende analyse van hetgeen kan gebeuren na de Ad...

Nogmaals, voor de goede orde, het gaat niet om het hebben van al die cijfers op zich, maar om te kunnen zien wat er zich achter afspeelt en wat er kan gebeuren met een student. Het helpt tevens mee om de verdere uitrol van de Ad in beeld te krijgen en grip te hebben op wat dit allemaal betekent voor de leerlijnen die studenten volgen. Ook kan het een bijdrage leveren aan de wijze van bekostiging van opleidingen.

En niet te vergeten: het nog beter en scherper laten maken van keuzes door a.s. studenten en het inzicht krijgen in de vraag naar en aanbod van afgestudeerden.

➤ **Ja, en dan kijkend naar de toekomst...**

De verleiding is sterk aanwezig om te kijken naar wat het meten van rendementen voor nut heeft als er steeds meer aan flexibel onderwijs wordt gedaan, met veel andersoortige leerlijnen – doorlopend, onderbroken en in allerlei stukken opgedeeld. Het meten van het rendement voor het doen van een studie in de nominale tijd en met een jaar vertraging is daarbij voor bepaalde groepen in de voltijdse opleidingen nog wel steeds zinvol, maar daarmee krijg je geen volledig beeld van hoe 'men' studeert en op welke wijze een diploma wordt verworven.

Dus nu alleen maar de opmerking dat er op korte termijn moet worden bedacht hoe er straks naar rendementen en studiesucces valt te kijken. En dan met in het achterhoofd ontwikkelingen zoals:

- Ad-opleiding volgen, gaan werken en via veel vrijstellingen een Bachelor halen.
- Studeren door het doen van modules, zoals met flexstuderen (betalen per groep van studiepunten), inhoudende dat er per definitie langer over een studie wordt gedaan.
- Flexibiliseren in het deeltijdse hbo, met gebruik van leeruitkomsten en inzet van semesters voor de studie, wetende dat op basis van vrijstellingen een opleiding korter kan worden doorlopen.

Uiteraard zijn verdere gedachten van harte welkom.